

ESPIRITISTES A LA SANTA COVA

Ramon Carreté i Parera

D'entre les moltes vicissituds que ha viscut la Santa Cova de Manresa, aquest article ens en redescobreix l'enfrontament teòric que s'hi produí l'estiu del 1887 entre la doctrina espiritista i la catòlica. Sembla que l'espiritisme com a doctrina, importat dels Estats Units d'Amèrica, tingué força ressò entre menestrals i obrers catalans des de la darrereria del segle passat fins a la Guerra Civil. Fou una més de les doctrines que criticaren obertament «l'ordre establert» i l'ortodòxia religiosa. Aquí, podem veure-hi un exemple de la possible influència que tingué a Manresa.

Interior de l'església de la Santa Cova
en una postal d'època.
AHCM).

Em proposo, encara dins l'any ignasià i l'aniversari de la fundació de la Companyia de Jesús, d'aportar la ressenya d'un fet anecdòtic, però que devia tenir una certa ressonància a la ciutat de Manresa ara fa poc més de cent anys.

Faig servir, com a única font, un opuscle de setze pàgines en quart, titulat *Los espiritistas en la Santa Cueva*, del qual són autors Ramon Ferrer, Domènec Vives, Conrad Subirà, Francesc Torra i Pere Nolasca Calmet, i que fou estampat a la impremta de Sant Josep de Manresa, carrer de les Piques número 8, l'any 1887.

El cas va començar quan el setmanari catòlic manresà *La Verdad* va publicar una nota qualificant de «bàrbara» la conducta del fuster Ignasi Ribera, espiritista, titllat de «mal pare» perquè no havia batejat cristianament el seu fill. L'al·ludit va anar a veure Domènec Vives, editor del diari (i un dels qui firma l'opuscle), i li va exigir una satisfacció per aquells mots que considerava injuriosos. Vives va ratificar-ho, tot retraient-li que era propi de bàrbars no batejar les criatures; que era un mal pare perquè tancava al seu fill les portes del Paradís; i que les seves creences eren errors d'una secta anatematitzada per l'Església.

Ignasi Ribera, «hijo de José Ribera, es decir, el hijo pródigo de un hombre altamente católico» va replicar que els principis de la secta espiritista eren veritats demostrables. L'editor va adduir que ell no tenia prou coneixements teològics per discutir-li-ho, però que podien buscar un expert que els pogués il·lustrar.

Així, el dia 17 de juliol del 1887, a les quatre de la tarda, van presentar-se els senyors Vives i Ribera, aquest acompanyat per tres altres espiritistes, a la Santa Cova. En Vives demanà pel pare Pere Aguilera. Aquest, assabentat de la disputa, va demanar al fuster quins estudis tenia; en Ribera va respondre que havia estudiat filosofia; però aviat («porque, vamos, carpintero y cursante de filosofia son dos profesiones que no suelen andar parejas») els autors del pamflet van aclarir que no es tractava de cap carrera, sinó que «las

aulas que el Sr. carpintero frecuentaba eran los antros en que celebran sus sesiones los espiritistas; y sus maestros, los espíritus, que los católicos llamamos de las tinieblas.»

El pare Aguilera va proposar de celebrar una o diverses conferències, ajornant de moment tota discussió. Segons l'opuscle, però, els quatre espiritistes van fer córrer la veu que el fuster Ribera havia fet callar el sacerdot, i que aquest havia acabat reconeixent que de vegades els jesuïtes predicaven allò que no creien. Això darrer, naturalment, és increïble; per a Ferrer, Vives i els altres, «toda discusión formal se hacía imposible con un simple carpintero, que no tenía más filosofía que la cursada en los antros espiritistas». Aquests propalaven que el dia 26 a dos quarts de nou del vespre, l'Ignasi Ribera havia de plantejar la batalla al jesuïtisme.

De manera que el 26 de juliol, el rebedor de la Cova semblava «un verdadero salón del Congreso», de tanta gent que s'hi havia congregat (unes trenta persones, especifica després). El pare Aguilera va interpel·lar el fuster sobre la primera trobada del dia 17; en Ribera, honestament, va reconèixer que no havia deixat sense arguments el jesuïta, i que aquest no havia dit allò que hom li imputava. Els autors de l'opuscle insisteixen en aquest fet, perquè després d'aquesta segona trobada sembla que es va repetir la informació tendenciosa; per això recorden que «quien hace un cesto hace ciento.»

De fet, era imprudent la valentia d'aquest menestral que, malgrat la seva escassa formació, gosava encarar-se públicament amb un teòleg de la Companyia de Jesús. El pare Aguilera va començar el debat demanant a en Ribera si estava convençut dels principis científics de l'espiritisme. El fuster així ho va manifestar. Tot seguit, li demanà de definir què era un sistema científic «porque es de suponer que sabrá usted lo que defiende.» En Ribera, «un carpintero inspirado por los espíritus», no es va explicar prou clar, i el jesuïta, «per compassió», el va fer callar. El pamflet no plany la ignorància de l'humil fuster, i es pregunta: «¿Y quién le mete al enfa-

tuado carpintero a doctorear?»

Com que tot sistema científic és un conjunt de veritats derivades d'un principi únic, el pare Pere va demanar a l'Ignasi que digués quin era el principi fonamental de la seva creença. El fuster va començar a parlar a Déu, i l'opuscle se'n burla cruelment:

«¡Aquí fue Troya! ¡Santo Dios, Santo Fuerte, Santo inmortal, y en qué berengenal se metió el gran Doctor de los Espíritus. Se conoce que llevaba la lección bien aprendida, y comienza a batir alas para remontarse al seno mismo de la Divinidad y discurrir sobre la naturaleza y atributos de Dios. Mas como llevaba las alas todas llenas de virtutas, la Divinidad indignada le escupió a la tierra, y al caer en ella dio tal batacazo que uno de los concurrentes no pudo contener la risa...»

En Ribera va proclamar que Déu era perfectíssim, i Creador de totes les coses, i que totes les coses participaven en part de l'essència absoluta del Creador. Ja que les coses, abans de ser creades, formaven part de l'Essència Absoluta, el jesuïta li va fer reconèixer que l'Essència Absoluta constava de parts, i que els éssers materials en formaven part. Així doncs, aquella Essència Absoluta, en tant que composta de matèria, no podia ser pura ni perfectíssima, de manera que l'espiritista s'havia contradit.

En Ribera havia vingut a dir, doncs, que la matèria era eterna. Però també havia dit que Déu l'havia creada. I una cosa no pot ésser alhora eterna i creada. «Primera derrota!», va proclamar el sacerdot, i l'Ignasi, noblement, ho reconeixia així. Ara bé: al principi, l'espiritista havia manifestat que estava convençut de totes les veritats de la seva secta, i ara mateix acabava d'admetre que almenys una, l'eternitat de la matèria, era falsa: «segona derrota».

Tot seguit, el pare Pere va demanar a en Ribera que expliqués el principi de la metempsicosi o reencarnació dels esperits, principi fonamental del sistema espiritista segons el seu ideòleg Allan Kardec, les obres del qual eren a l'índex de llibres prohibits, i llur lectura comportava pena d'excomunió. En Ribera

s'embolicava i no se n'acabava de sortir, i el jesuïta el feia callar de nou, i explicava, tot ridiculitzant-la, la doctrina de Kardec, que semblava conèixer tant o més bé que no pas els mateixos espiritistes.

Arribat aquí, humilment l'Ignasi Ribera reconeixia que era poc lletrat, i proposava una nova conferència per a l'endemà passat, amb un altre interlocutor més savi que ell. El pare Aguilera ho acceptava.

Els autors de l'opuscle acusen ara en Ribera de sortir de la trobada esbombant que havia estat un èxit seu, i afirmen que fou aplaudit i felicitat pels seus correligionaris.

El dia 28, però, tornava en Ribera en persona, amb renovada eufòria. Es tornava enrere de les seves afirmacions del dia abans, declarant que estava atabalat i no s'havia explicat bé. Així, refet, tornava a sostenir l'eternitat de la matèria, però negant ara que Déu en fos el Creador. Va dir que no entenia com éssers sense fi poguessin tenir principi, i que la immortalitat de l'ànima era un in-

vent dels catòlics. El pare Aguilera explicava que abans de Crist ja hi havia hagut filòsofs que proclamaven la immortalitat de l'ànima, i atacava amb arguments lògics l'eternitat de la matèria.

Tot seguit, s'embranchaven en una discussió sobre l'existència del diable. El teòleg l'afirmava emparant-se en l'autoritat de l'Evangeli, que diu que Jesucrist expulsava els dimonis. En Ribera al·legava que aquests dimonis no eren sinó esperits que s'emparaven dels cossos. El jesuïta li replicava amb arguments etimològics i referències bíbliques: els dimonis eren dolents, perquè estaven condemnats al foc etern.

En aquestes, un jove espiritista del públic, que somreia amb suficiència, va intervenir, recordant que Jesús mateix va titllar en una ocasió de «Satanàs» Sant Pere. El pare Aguilera rebutja l'argumentació: en aquest cas, Jesucrist feia servir una metàfora; i, fet i fet, si anomenava Satanàs bé devia voler dir que existia. Ara, en Ribera, adduïa que, si el

dimoni era dolent, no el podia pas haver creat Déu. El teòleg explicava que Déu va crear els àngels bons, i fou Llucifer qui, per orgull, es rebel·là i fou damnat.

A partir d'aquí, la disputa ja derivà cap a una via morta. L'espiritista negava que les penes de l'infern fossin eternes, afirmava que Jesucrist no era Déu i que no va instituir el baptisme... I el jesuïta tallava l'impossible diàleg i donava per suspès el debat, que va acabar com el rosari de l'aurora, o bé com els debats televisius d'avui, tothom aferrat a les pròpies trinxeres.

Com la immensa majoria de pamflets ideològics, de qualsevol color que fossin, d'aquella època, l'opuscle dels cinc catòlics manresans és visceralment agressiu. Remarca molt sovint la condició de fuster de l'espiritista, que sarcàsticament fa contrastar amb burlescos títols doctorals. Arriba al punt de dir que en Ribera, quan pretenia parlar de Déu, no va aconseguir d'eleva-se perquè

LOS ESPIRITISTAS

EN LA

SANTA CUEVA.

Teníamos formado el propósito de encerrarnos en un absoluto silencio respecto de lo ocurrido en la Sta. Cueva entre los RR. PP. Jesuitas y los espiritistas en estos últimos días; mas las fanfarronadas, las viles calumnias, el honor de personas de gran mérito, pisoteado; la sublime dignidad de las enseñanzas católicas ultrajada; la justa indignación, en fin, de los honrados manresanos ante tan inaguantable trapacería espiritista, nos han puesto la pluma en la mano para poner las cosas en su lugar. Por fortuna tenemos gran copia de datos, y de todos ellos testigos abonados, para hacer aparecer á la faz del público manresano los tres puntos negros que caracterizan á los sectarios del espiritismo, nada más que refiriendo fielmente la historia de lo ocurrido estos días.

Mas ante todo cúmplenos hacernos cargo de un rumor que no pocas personas sensatas han hecho circular por Manresa, tachando de excesiva la condescendencia usada por los jesuitas con los hijos de los espíritus de Kardec. ¿Cómo, dicen, los reverendos PP. Jesuitas, tan celebrados por su exquisita sagacidad y prudencia en el trato con las personas, han abierto las puertas de su morada á esa casta de gentes, á quienes el buen sentido de los pueblos obliga ordinariamente á vivir sepultados en las tinieblas de sus antros abominables? Los RR. PP. Jesuitas al abrir las puertas de su morada á los sectarios del espiritismo, no han hecho más que cumplir con la misión que el augusto nombre que llevan les impone, á saber: enseñar al ignorante y corregir al que va errado. Y ¿qué fruto han sacado de las dis-

lógicamente. Has visto la razón, que morió á los RR. PP. Jesuitas á abrir las puertas de su casa á los sectarios del espiritismo, que fué, no para tener con ellos ningún género de discusión, sino para enseñar al ignorante y corregir al que va errado: has visto como los espiritistas han abusado de la buena fé de los PP. Jesuitas, adulterando por completo el carácter que desde un principio debían tener esas conferencias: has visto como falsificaron lo ocurrido en la entrevista del 17 de Julio, todo para darse humillos de sabios y meter baraunda: has visto la ignorancia estúpida del representante de la secta, aun de sus propias doctrinas: has visto su repugnante fanfarronería en suponer triunfos, que solo existen en su caletre calenturiento. Luego debemos concluir con arreglo á los principios de la más severa Lógica, diciendo que los espiritistas son:

Unos farsantes.
Unos ignorantes.
Unos petulantes.

Ramon Ferrer.—Domingo Vives.—Conrado Sureda.—Francisco Terra.—Pedro N. Calmet.

Manresa. — Imprenta de San José, calle de Picas, núm. 3. — 1887.

Primer i darrer full de l'opuscle *Los espiritistas en la Santa Cueva* (gentilesa de l'autor).

tenia «*las alas todas llenas de virutas*». Vegem altres mostres del seu estil, que és, tanmateix, ben escrit, amb una retòrica elaborada que alterna al·lusions bíbliques i mitològiques, i comparances grandiloqüents amb fraseologia de to popular, exclamacions vehements i familiaritats que busquen la complicitat del lector:

«*El Sr. Ribera había metido en el agua [...] al P. Aguilera*» [= li havia donat un bany, una lliçó], «*Con esto ya lograron meter mucho barullo y hacer hablar de sus cabellos*» [= fer-se propaganda], «*Aquí hubo la de San Quintín*», «*¡por vida del Chápiro!*», «*Los hermanos del Doctor, cuya barba les tocaba al pecho*», «*Aquí te quiero ver, escopeta*», «*Ya se ve hacia donde apunta la oreja*», «*¿Lo creerías, lector amado?*», «*¡Ah, católicos manresanos!*», «*Ca, ca, ca [...] ¿Te creías tú, cándido lector...?*», «*¡Vaya, hombre, hombre! ¿Qué pasó? Eh, dime: ¿qué pasó?*», «*Ca, no se atrevió, el pobrecito*», «*¡Oh, cielos, ahora viene lo mejor!*», «*¡Horror! ¡Pavor! ¡Esto es inaguantable*», etc.

També fa servir a dojo la ironia: «*Estupendas quirotadas*», «*Sus, vamos, llamémoslas teorías para hacerle honor*», «*La estúpida ignorancia del pretencioso doctorcillo de los espíritus*», «*el Doctor [...] acababa de ser graduado al menos con dos borlas*» [= enxampat en dos errors], etc.

Però abunden sobretot les invectives més dures:

«*Las fanfarronadas, las viles calumnias*», «*El honor de personas*

de gran mérito, pisoteado», «*Tan inaguantable trapacería*», «*Esa casta de gentes a quienes el buen sentido de los pueblos obliga ordinariamente a vivir sepultados en las tinieblas de sus antros abominables*», «*Esa canalla*», «*Corazones negros como las sombras pavorosas de la noche*», «*Verdaderos fariseos del siglo XIX*», «*Unos ignorantes, unos pedantes y unos fariseos*», «*Sarta de disparates*», «*Paparruchas*», «*Palurdo, ignorante*», «*Ignorancia supina*», «*Misero fanfarrón*», «*Supermayúsculas sandeces*», «*Extraños mentales*», «*Repugnante fanfarronería*», «*Caletre calenturiento*», etc.

L'opuscle acaba proclamant que els espiritistes són «*Unos farsantes. Unos ignorantes. Unos petulantes*». Aquesta conclusió, sens dubte, devia ser abassegadorament compartida per la gent benpensant. Ignoro quin grau d'audiència podien tenir els espiritistes a la ciutat de Manresa; suposo que hi devien ser molt minoritaris, per bé que llur doctrina va gaudir arreu de Catalunya, i molt especialment a Barcelona, d'una forta incidència en els ambients obrers i menestrals d'entre les dues Repúbliques: nombroses publicacions, butlletins i pamflets (incloses les edicions barcelonines de Kardec en castellà), així ho palesen.

Ara bé, això sí, els adeptes manresans van demostrar que eren coratjosos i fermes en llurs creences: la vehemència amb què es llançaren a la palestra suggereix un abranda-ment idealista més arrauxat que no pas reflexiu. Que com a conseqüèn-

cia d'un atac, perpetrat des de la premsa confessional, contra el que avui seria dret a la pròpia intimitat, els cenacles espiritistes s'avinguessin, amb l'escàs bagatge que podia constituir llur catequesi autàrquica, a plantejar un debat teològic públic, denota una més que certa ingenuïtat i una ardida «fe de carboner» en les pròpies conviccions.

Malgrat la tendenciositat del pamflet que ens ha fet arribar la crònica, suposo que en general els esdeveniments devien produir-se tal com narra l'opuscle. És possible, d'altra banda, que els espiritistes se sentissin moderadament triomfants pel fet d'haver pogut exposar en públic llurs creences: al capdavant, la polarització de dues ideologies enfrontades no se sol resoldre mai per convenciment, i pot ben ser que, en els seus cercles, els companys de l'Ignasi Ribera no se sentissin pas del tot insatisfets del resultat de les converses. És com avui després d'unes eleccions, que ningú no reconeix haver perdut.

A Manresa devia parlar-se'n una bona temporada. Segurament a través de la premsa en podríem rastrear al·lusions i referències. Aquí no puc aprofundir sobre el tema, ni sobre les persones que en foren protagonistes, ni sobre els autors de l'opuscle integrista. Només he volgut deixar constància d'uns fets que, fa poc més de cent anys, van ser objecte d'una curiosa controvèrsia a Manresa.

Ramon Carreté i Parera

Llicenciat en filologia